

МАСШТАБИ ТА СТРУКТУРНІ ЗМІНИ МІЖНАРОДНОЇ ЕЛЕКТРОННОЇ ТОРГІВЛІ: ТЕНДЕНЦІЇ ТА РЕГУЛЯТОРНІ ВИКЛИКИ

SCALE AND STRUCTURAL CHANGES OF INTERNATIONAL E-TRADE: TRENDS AND REGULATORY CHALLENGES

Заяць О.І.,

orcid.org/0000-0001-9904-8706

доктор економічних наук, доцент,

професор кафедри міжнародних економічних відносин

Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет»

Якоб Є.Й.,

orcid.org/0009-0002-3601-2882

доктор філософії,

кафедра міжнародних економічних відносин

Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет»

У статті досліджено масштаби структурних трансформацій та ключових детермінант розвитку міжнародної електронної торгівлі в умовах глобальної цифровізації. Надано аналіз регуляторних викликів та нових можливостей, пов'язаних із впровадженням штучного інтелекту та зростанням транскордонних потоків даних. Проаналізовано різні методи оцінки обсягів цифрової торгівлі, зокрема на основі послуг доставлених цифровим способом, корпоративних цифрових доходів та транскордонних потоків даних. Встановлено, що частка цифрової торгівлі становить до 25% світового товарообігу, із зростанням частки послуг до 60%. Виявлено зміщення географічних центрів торгівлі на користь Індो-Тихоокеанського регіону, частка якого зросла до 18% у 2020 році. Доведено, що цифрові послуги зростають значно швидше за торгівлю товарами та іншими послугами – на 8,1% щорічно у період 2005–2022 рр. Окреслено вплив штучного інтелекту, регуляторних бар'єрів (зокрема Digital STRI, який зріс на 25% з 2014 року) та митних мораторіїв на розвиток електронної торгівлі. Ідентифіковано, що міжнародне співробітництво сприяє подоланню цифрового розриву шляхом підвищення рівня цифрового зв'язку та розвитку відповідних навичок. Виявлено, що фінансування цифрового зв'язку виявляється вирішальним для розширення його охоплення, підвищення стабільності та забезпечення доступності, що стає можливим завдяки об'єднанню ресурсів та досвіду на міжнародному рівні. Запропоновано рекомендації щодо політики, спрямованої на створення прозорого та конкурентоспроможного середовища для розвитку цифрової економіки. Визначено ключову роль цифрової інфраструктури, доступності технологій та міжнародної координації для подолання цифрового розриву та забезпечення інклюзивного зростання. В результаті проведеного дослідження зроблено висновок, що штучний інтелект ще більше революціонізує торгівлю, оскільки його досягнення не лише спрощують торговельні процеси, а й відкривають нові можливості для компаній: впровадження інновацій, точне розуміння ринкових тенденцій та адаптація стратегій для отримання конкурентної переваги. З розвитком технологій цифрової та інтелектуальної торгівлі в майбутньому очікується ще більш ефективна, прозора та інклюзивна глобальна торгова система.

Ключові слова: міжнародна електронна торгівля; цифрові послуги; структурні зміни; транскордонні потоки даних; штучний інтелект; регуляторні бар'єри; Digital STRI; мораторій на мито.

This article provides a comprehensive analysis of the scale and structural transformations shaping international e-commerce against the backdrop of accelerating global digitalization. It underscores the significant methodological challenges inherent in measuring digital trade, primarily stemming from the absence of a universally accepted definition and consistent, reliable official statistics. To navigate this complexity, the study meticulously examines a range of proxy indicators and diverse methodological approaches for assessment. These include metrics based on digitally delivered services, which capture transactions executed online; corporate digital revenues, reflecting the financial scale of digital firms; and the measurement of cross-border data flows, a critical backbone of modern digital commerce. The investigation establishes that digital trade now constitutes a substantial segment of the global economy, accounting for up to 25% of total world trade turnover. A key structural shift identified is the rapidly increasing dominance of services within this digital trade, whose share has grown to approximately 60%. Furthermore, the analysis reveals a noteworthy geographical realignment, with the Indo-Pacific region emerging as a powerful new hub, its share of global digital trade expanding significantly to 18%. The article empirically demonstrates that digital services are not merely growing but are outpacing traditional trade in goods and other services by a considerable margin, exhibiting a robust annual growth rate of 8.1% between 2005 and 2022. The paper also explores the transformative impact of emerging technologies, particularly artificial intelligence, on enhancing trade efficiency, fostering innovation, and creating new commercial paradigms. Conversely, it highlights the countervailing force of proliferating regulatory barriers, quantified by the OECD's Digital Services Trade Restrictiveness Index (Digital STRI), which has registered a concerning 25% increase since 2014. The ongoing WTO moratorium on customs duties for electronic transmissions is subjected to a detailed analysis, with supporting estimates indicating that its potential impact on government revenues in developing countries is relatively limited, amounting to less than 0.33% of total revenues on average. The study affirms that enhanced digital connectivity is a powerful

driver for reducing trade costs and promoting more inclusive economic growth. However, it strongly emphasizes the indispensable need for strengthened international cooperation, substantial investment in digital infrastructure, and concerted efforts towards regulatory harmonization.

Key words: international e-commerce; digital services; structural changes; cross-border data flows; artificial intelligence; regulatory barriers; Digital STRI; customs moratorium.

Постановка проблеми. В умовах прискореної глобалізації та цифрової трансформації, що охопила всі сфери економічної діяльності, міжнародна електронна торгівля переживає глибинні структурні зрушення та демонструє динамічне зростання. Цей процес зумовлений розвитком цифрових платформ, зростанням транскордонних потоків даних, активним впровадженням технологій штучного інтелекту та автоматизацією бізнес-процесів. Водночас швидка експансія цифрової торгівлі супроводжується низкою викликів. Серед них – відсутність уніфікованих методологічних підходів до оцінювання її масштабів, значні відмінності у регуляторних режимах різних країн, зростання протекціоністських обмежень у вигляді вимог щодо локалізації даних та обмеження їх транскордонної передачі. Додатковим ускладненням є посилення проблеми цифрової нерівності між країнами з різним рівнем розвитку, що загрожує поглибленням розриву між високорозвиненими економіками та державами, які не володіють достатнім рівнем цифрової інфраструктури. Наукова дискусія у цій сфері вимагає поглибленого аналізу масштабів та структурних трансформацій міжнародної електронної торгівлі, дослідження причин і наслідків географічного перерозподілу світових торговельних потоків, а також оцінки впливу новітніх технологій, включно зі штучним інтелектом, і регуляторних бар'єрів на динаміку глобальної торгівлі. Вищесказане обумовлює актуальність комплексного дослідження сучасних тенденцій для ідентифікації ключових драйверів зростання та бар'єрів розвитку цифрової торгівлі, а також вироблення практичних рекомендацій, спрямованих на забезпечення її інклюзивності, прозорості та сталості в межах глобальної цифрової екосистеми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні дослідження масштабів та структурних трансформацій міжнародної електронної торгівлі все більше зосереджуються на подоланні методологічних викликів, пов'язаних із відсутністю єдиного визначення та узгодженої статистики. Різні автори пропонують альтернативні підходи до оцінювання, використовуючи проксі-показники на основі електронних послуг, корпоративних цифрових доходів та транскордонних потоків даних.

М. Ферракан, Б. Хукман, Е. ван дер Марель та Ф. Санті [1], а також Дж. Лопес Гонсалес, С. Сореску та П. Кайнак [2] у своїх роботах аналізують міжнародну торгівлю послугами з цифровою доставкою та цифровим замовленням. Їхні дослідження показують, що до 2020 року обсяг

цифрової торгівлі сягнув 5 трлн дол. США, що становить 25% світової торгівлі, із щорічним зростанням на 6,3% у період з 1995 по 2020 рр. ОЕСР [3] та СОТ [4] підтверджують цю тенденцію, додаючи, що торгівля послугами з цифровою доставкою зросла до 3,82 трлн дол. у 2022 році (54% торгівлі послугами) із щорічним зростанням на 8,1% у 2005-2022 рр.

Ф. Кальвіно, К. Кріскуоло, Л. Марколін та М. Сквікчаріні [5] розробили підхід на основі цифрових індикаторів інтенсивності. Їхній аналіз демонструє, що у 2021 році торгівля в цифрових секторах становила понад 50% експорту послуг для ЄС, США, Сінгапуру та Канади. Д. Чикова та Е. Петерсон [6], а також Д. Ліппольдт [7] поглиблюють цей аналіз, доводячи, що у 2020 році торгівля цифровими послугами становила 78% експорту послуг зі США до ЄС, що вказує на критичну роль транскордонних потоків даних.

В. Стойкоскі, П. Кох, Е. Колл та К. Ідальго [8] пропонують альтернативну методологію, яка ґрунтується на аналізі цифрових корпоративних доходів. Вони визначають цифрову торгівлю вужче, як транснаціональний обмін товарами та послугами, що мають виключно цифровий характер. За їхніми оцінками, у 2021 році цей вид торгівлі досяг 0,96 трлн дол. США (3,6% світової торгівлі), зі щорічним зростанням на 24% у 2016-2021 рр. Більшість цих операцій зосереджено в трьох секторах: цифровій рекламі (30%), онлайн-майданчиках (18%) та хмарних обчисленнях (17%).

С. Лунд та Дж. Маніка [9] досліджують транскордонні потоки даних як індикатор цифрової торгівлі. Їхні дані свідчать, що транскордонний інтернет-трафік зріс на 60% на рік у 2002-2012 рр., а транскордонне використання трафіку зросло в 45 разів у 2005-2014 рр., що підтверджує прискорену інтеграцію цифрових просторів.

Отже, сучасні дослідження [1-9] підтверджують, що цифрова торгівля становить значну і швидкозростаючу частину світової економіки, із зростанням частки послуг до 60% та географічним зміщенням на користь Індії-Тихоокеанського регіону. Водночас залишаються недостатньо дослідженими питання впливу регуляторних бар'єрів (зокрема Digital STRI), наслідків митних мораторіїв для країн, що розвиваються, та нерівномірного розподілу вигод від цифровізації, що визначає перспективність подальших досліджень у цій галузі.

Формулювання цілей статті. Мета статті полягає у комплексному дослідженні масштабів,

структурних трансформацій та ключових детермінант розвитку міжнародної електронної торгівлі в умовах глобальної цифровізації, а також у аналізі регуляторних викликів та нових можливостей, пов'язаних із впровадженням штучного інтелекту та зростанням транскордонних потоків даних. На основі цього аналізу пропонуються практичні рекомендації щодо подолання методологічних проблем вимірювання цифрової торгівлі та забезпечення інклюзивного розвитку глобальної цифрової екосистеми.

Основні завдання дослідження: систематизувати та порівняти різні методичні підходи до оцінки масштабів міжнародної електронної торгівлі (на основі електронних послуг, корпоративних цифрових доходів, транскордонних потоків даних), виявити їх переваги та обмеження; проаналізувати структурні зміни в міжнародній електронній торгівлі, зокрема зростання частки послуг до 60%, географічне зміщення на користь Індотихоокеанського регіону та динаміку зростання окремих секторів (ІСТ-послуги, цифрова реклама, хмарні обчислення); дослідити вплив регуляторних бар'єрів (зокрема Digital STRI, вимоги щодо локалізації даних) та митних мораторіїв (наприклад, мораторій СОТ на електронні трансмісії) на розвиток цифрової торгівлі, особливо для країн, що розвиваються; оцінити роль штучного інтелекту та цифрових платформ у трансформації міжнародної торгівлі, зокрема їх вплив на ефективність, інновації та конкурентоспроможність малих і середніх підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для участі в цифровій торгівлі та отримання вигоди від неї споживачі та підприємства повинні мати доступ до швидкої, доступної та надійної цифрової інфраструктури, а також володіти нави-

чками та можливостями для ефективного використання цифрових технологій у своїй діяльності. На сьогоднішній день близько 5,4 мільярда людей, що становить 67% населення світу, мають можливість підключитися до Інтернету, що вдвічі перевищує кількість підключених осіб 10 років тому [10]. Однією з домінуючих тенденцій в цій цифровій епосі є стрімке зростання цифрових послуг. За даними СОТ [13] з 2005 року, вартість цифрових послуг зросла майже в чотири рази, що відчутно перевершує зростання експорту товарів та інших видів послуг (рис. 1).

Як видно з рис. 1 глобальний експорт цифрових послуг значно випереджає в динаміці зростання міжнародну торгівлю товарами та іншими видами послуг. Згідно з оцінками СОТ [10], торгівля цифровими послугами характеризується значним зростанням з 2005 р., майже у чотири рази, щорічно збільшуючись на 8,1% протягом 2005-2022 рр. і досягнувши показника в 3,82 трлн дол. у 2022 р. Цей темп перевищує зростання експорту товарів (5,6%) та інших послуг (4,2%), становлячи 54% загального обсягу експорту послуг. Нові можливості для отримання конкурентних переваг у глобальних ринкових умовах відкриваються для нових учасників, включаючи фермерів і малі підприємства, які можуть залучитися до міжнародної торгівлі через електронну комерцію.

У 1995 р. країни Організації ОЕСР контролювали 82% глобального обсягу експорту цифрової торгівлі, проте до 2020 р. цей показник зменшився до 73%. Індотихоокеанський регіон відзначився найбільш значним зростанням, частка його збільшилася до 18% від загального обсягу світової цифрової торгівлі (у порівнянні з 11% у 1995 році) (рис. 2).

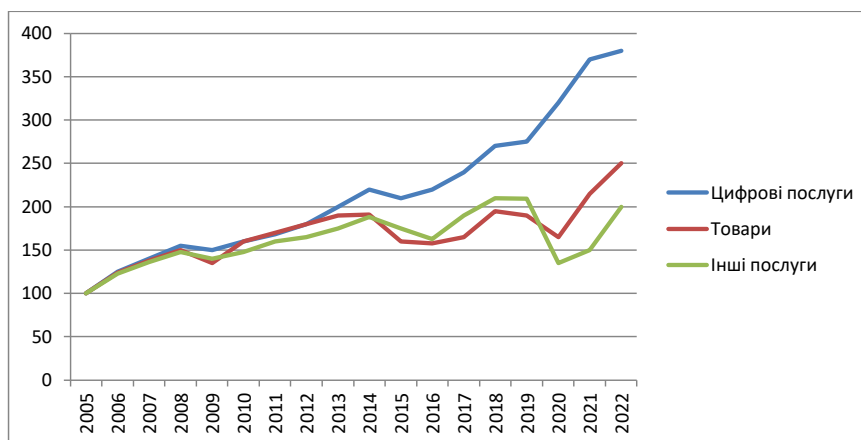

Рис. 1. Глобальний експорт у 2005-2022 рр.¹

¹ – Цифрові значення відображають рівень зростання експорту товарів, послуг, що можуть бути доставлені цифровим способом, а також інших послуг. Базовим роком є 2005 р. (2005 р.=100)

Джерело: складено автором на основі [11]

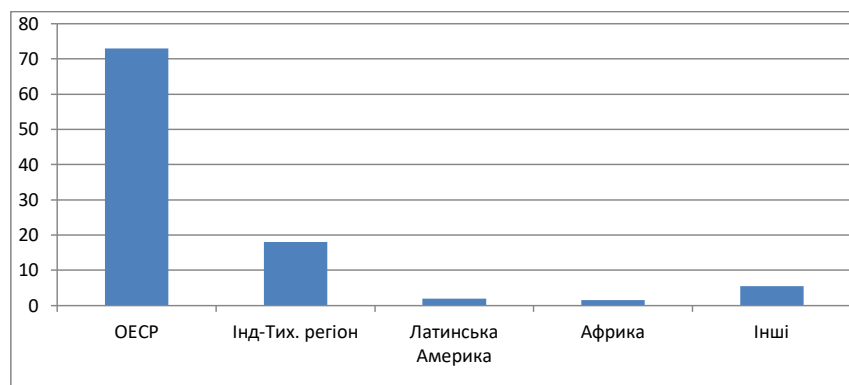

Рис. 2. Частка світового експорту цифрової торгівлі за регіонами у 2020 р. (у % від світового обсягу цифрової торгівлі)

Джерело: складено автором на основі [3]

Для альтернативної оцінки розвитку цифрової торгівлі можливим є застосування методології, яка ґрунтується на аналізі даних на макрорівні [8], базуючись на жорсткому тлумаченні цифрової торгівлі як транснаціонального обміну товарами та послугами, що переважно або виключно мають цифровий характер, наприклад цифрові медіа, такі як фільми та відеоігри. Це визначення виключає міжнародну торгівлю фізичними товарами через онлайн-платформи, а також транзакції, що стосуються традиційних послуг, таких як навчання та юридична консультація, навіть якщо ці послуги надаються в цифровій формі. Така методологія передбачає оцінку обсягу білатеральної цифрової торгівлі шляхом поєднання даних про цифрові прибутки корпорацій з даними про цифрові споживчі показники країни. Торгівля цифровими продуктами стрімко зростає, щорічно на 24% у період з 2016 по 2021 рік, тоді як торгівля послугами та фізичними товарами зросла на 4% та 6% відповідно. На 2021 р. торгівля цифровими продуктами оцінюється на суму 0,96 трильйона доларів США, що становить приблизно 3,6% світової торгівлі. Ці цифри в три рази нижчі, ніж ті, що повідомляються про торгівлю послугами, доставленими цифровими, оскільки в даних оцінках не включено цифрову доставку традиційних послуг та цифрову торгівлю, що включає малі фірми, а 65% торгівлі цифровими продуктами припадає на 3 сектори: цифрову рекламу (30%), онлайн-майданчики (18%) та хмарні обчислення (17%). Більшість цифрових експортних операцій виходить зі США, тоді як присутність європейських компаній на світових ринках обмежена. Доходи від цифрових продуктів, отримані європейськими компаніями, при їх розподілі за національністю батьківської компанії, є досить незначними порівняно з ВВП ЄС [8; 12].

Протягом останніх десятиліть спостерігається зміщення основної частини торгівлі між США та ЄС на цифрові послуги. Якщо обсяг торгівлі

товарами та нецифровими послугами між США та Європою зріс на близько 50% протягом періоду з 2006 по 2019 рік, то торгівля цифровими послугами зросла більш ніж удвічі, торгівля цифровими послугами становила 78% експорту послуг зі сторони США до ЄС у 2020 р. [6]. Більшість європейських компаній використовують американські соціальні медіа-платформи (такі як X (Twitter), LinkedIn, Meta (Facebook)) для залучення клієнтів та аналізу тенденцій.

Крім того, американські цифрові потокові компанії, такі як Netflix і YouTube, обслуговують понад 140 млн передплатників у Європі. Європейські підприємства все більше користуються американськими хмарними сервісами (такими, як Amazon Web Services і Alphabet) і комунікаційними програмами (такими, як Zoom, Cisco WebEx, Microsoft Teams). Очікується, що зі зростанням використання цифрових технологій значна залежність від трансатлантичних даних у торгівлі надалі підвищуватиметься [12].

Протягом останнього десятиліття комп'ютерні послуги виявилися найбільш динамічним сектором у сфері послуг. У 2022 р. у структурі експорту цифрових послуг переважали ділові, професійні та технічні послуги, що становили приблизно 40%. На другому місці за обсягом були комп'ютерні послуги (20%), за ними слідували фінансові послуги (16%) та послуги, пов'язані з інтелектуальною власністю (12%) [4].

Попит на фізичні формати музики, фільмів, книг і програмного забезпечення, які колись мали велике значення на ринку, спадає у зв'язку зі зростанням доступності та зручності цифрових еквівалентів. Розповсюдження поточкових онлайн-платформ, електронних книг і завантажуваних програмного забезпечення сприяє полегшенню доступу споживачів до цих продуктів. Ці тенденції значно спрощують та зменшують вартість доставки різноманітних товарів через кордон. Внаслідок цього міжнародна торгівля цифровими

товарами втратила популярність, оскільки цифрові канали розподілу пропонують значні економічні вигоди, швидку доставку та широке охоплення. Проте це явище характерне переважно для розвинених економік, оскільки імпорт цифрових товарів продовжує зростати в багатьох країнах з середнім і низьким рівнем доходу [13].

Інтеграція цифровізації та штучного інтелекту в міжнародну торгівлю знаменує епоху трансформації, стимулюючи інновації та змінюючи динаміку торгівлі. У 2023 р. спостерігалось вагоме зростання використання штучного інтелекту, включаючи моделі, здатні генерувати різноманітний контент, такий як текст, зображення, музика або відео. Ці технології прогнозно можуть каталізувати розвиток різних сегментів економіки, включно з підвищенням ефективності, стимулювання інновацій, зменшення витрат, розширення можливостей персоналізації, сприяння створенню нових робочих місць та забезпечення економічного зростання. За оцінками СОТ, у 2023 р. світовий експорт цифрових послуг досяг 4,25 трильйона дол. США, що становило на 9,0% більше, ніж у 2022 р., і становить 13,8% світового експорту товарів і послуг [14].

Вагомою тенденцією 2023 р. було зростання сектору цифрових послуг, що експортуються через міжнародні комп'ютерні мережі, охоплюючи широкий спектр сфер від професійних та управлінських послуг до потокового відтворення музики та відео, онлайн-ігор та дистанційної освіти. Вартість цих послуг зросла на понад 50% порівняно з попереднім періодом до пандемії. На відміну від міжнародної торгівлі товарами, що зазнала глобального спаду, експорт цифрових послуг продовжив розвиватися.

Участь компаній у цифровій торгівлі ускладнюється та стає більш витратною через регуляторні бар'єри. Останні дані представлені оновленим Індексом обмежень торгівлі послугами (STRI) та Індексом обмежень торгівлі цифровими послугами (Digital STRI) ОЕСР, які надають актуальну інформацію про існуючі бар'єри, що впливають на цифрову торгівлю. Digital STRI аналізує наскрізні обмеження, такі як загальні обмеження на транскордонні потоки даних, які впливають на міжнародну цифрову торговельну діяльність. STRI в свою чергу фокусується на регуляторних бар'єрах в окремих галузях, які можуть бути використані для виявлення обмежень для ключових секторів цифрової торгівлі. За даними 2022 р., середні значення Digital STRI зросли на 25% порівняно з 2014 роком (рис. 2.2), зокрема в секторах комп'ютерних послуг (5%), комерційних банківських послуг та кіно (3%), телекомунікацій (2%). Послуги дистрибуції та кур'єрські послуги – єдині два сектори, де спостерігалось загальне зниження середнього рівня бар'єрів, що

може свідчити про проведення реформ і лібералізацію в цих секторах [3].

Цифрова торгівля, яка стала новим трендом у розвитку міжнародної торгівлі, свідчить про зростаючу роль цифрових технологій у сучасній глобальній економіці. Незважаючи на те, що цифровізація приносить значні переваги, вона також має низку недоліків. У контексті міжнародної торгівлі віртуалізація ланцюжка транзакцій ускладнює досягнення справедливого оподаткування, а також утруднює належний захист прав інтелектуальної власності. З точки зору споживачів, мережева безпека стала основною прихованою загрозою, оскільки часто виникають витоки інформації, хакерські атаки та інші проблеми [15].

Водночас сьогодні спостерігається зростання перешкод для цифрової торгівлі. Згідно з дослідженням Фонду інформаційних технологій та інновацій [16], кількість заходів щодо локалізації даних, що діють на міжнародному рівні, збільшилася більш ніж удвічі за останні чотири роки. Якщо в 2017 р. 35 країн встановили 67 подібних бар'єрів, то в 2022 р. 62 країни мають 144 обмеження, при цьому ще десятки заходів перебувають на розгляді.

Міжнародне співробітництво сприяє подоланню цифрового розриву шляхом підвищення рівня цифрового зв'язку та розвитку відповідних навичок. Фінансування цифрового зв'язку виявляється вирішальним для розширення його охоплення, підвищення стабільності та забезпечення доступності, що стає можливим завдяки об'єднанню ресурсів та досвіду на міжнародному рівні. Питання цифрового підключення, що включають зниження тарифів на ІКТ-обладнання та розвиток інфраструктури, розглядаються у рамках спільних ініціатив у межах міжнародних торговельних угод, таких як Угода СОТ про інформаційні технології (ІТА), у регіональних торговельних угодах, а також за допомогою програми «Допомога торгівлі». Міжнародні спільні зусилля в рамках Міжнародної організації праці, Міжнародного торговельного центру, Міжнародного телекомунікаційного союзу, Комісії ООН з міжнародної торгівлі та інших організацій сприяють країнам у розвитку необхідних навичок для отримання переваг від міжнародної торгівлі. Покращення зовнішнього інвестиційного середовища та політики сектору послуг, пов'язаних з торгівлею, відіграє ключову роль у привабленні приватних інвестицій для розвитку зв'язку [17].

Як видно з рис. 2.5 після динамічного зростання кількості цифрових положень в РТУ в першій декаді ХХІ ст. і подальшого помірного зростання в 2011-2020 рр., коли даний показник сягнув 36% від усіх угод, надалі відбулось скорочення і стабілізація на рівні 33% в 2021-22 рр. При цьому, з 49 регіональних угод, підписаних із січня 2020 р. по

листопад 2023 р., 44 (90%) містять положення про цифрову торгівлю, а 26 (53%) мають окремі розділи на цю тему [18].

Члени СОТ вперше встановили Мораторій на стягнення мита на електронну комерцію як тимчасовий захід у 1998 р. в рамках багатосторонньої робочої програми СОТ щодо торговельних аспектів електронної комерції з метою вивчення всіх пов'язаних з торгівлею аспектів електронної комерції та надання рекомендацій щодо подальших дій. Мораторій СОТ був ключовим питанням на 13-й конференції міністрів (МС13) у лютому 2024 р. (кінцевий термін його продовження або припинення), деякі члени СОТ (зокрема, США та країни ЄС) виступали на користь мораторію, посиляючись на його важливість для стабільного та передбачуваного середовища для цифрової торгівлі, зниження торговельних витрат та сприяння інноваціям; інші виступали проти продовження. Головним успіхом МС13 стала домовленість членів СОТ знову поновити мораторій на встановлення митних зборів на електронну комерцію до наступної конференції міністрів («МС14») або 31.03.2026 року (залежно від того, яка подія відбудеться раніше [19].

Вплив мораторію на державні доходи у країнах, які розвиваються, в середньому становить менше 0,33% від загальних державних надходжень (табл. 1), з вищими оцінками для певних країн. Хоча тарифи та податок на додану вартість (ПДВ) не є взаємовиключними, національні податки, такі як ПДВ, є менш ефективним способом отримання прибутку від цифрової торгівлі, порівняно з тарифами чи митними зборами. При відповідних інвестиціях у потужності податкового адміністрування оподаткування ПДВ за передачу електронних товарів може принести більший дохід для

урядів, ніж митні збори за діючими ставками. Введення митних зборів на електронні транзакції в кінцевому підсумку призведе до зменшення обсягів цифрової торгівлі, що також зменшить її переваги, особливо для малих та середніх підприємств та підприємств, які належать жінкам [11].

Ключовою виявляється конкурентна політика, спрямована на формування прозорого та конкурентоспроможного бізнес-середовища, що має вирішальне значення для сприяння розвитку та підтримки цифрової економіки, активізації інновацій та утвердження культури постійного удосконалення. Зростання обсягів цифрової торгівлі є результатом впровадження нових бізнес-моделей та продуктів, які базуються на цифрових платформах. Ці платформи, у свою чергу, надають споживачам широкий спектр послуг, а постачальникам – можливість доступу до глобальних ринків, що сприяє підвищенню ефективності та об'єднанню значних обсягів ринкової влади в секторах цифрової економіки та обробці великих обсягів даних. Однак висока концентрація ринкових позицій у цифровій економіці породжує складнощі для учасників ринку та споживачів. Уряди розвивають стратегії регулювання цифрової економіки з метою вирішення проблем конкурентного середовища та посилення заходів проти антиконкурентної поведінки. Міжнародна співпраця між органами, відповідальними за конкурентну політику, стає ключовою у вирішенні цих викликів, оскільки цифрові платформи перетинають національні межі [17].

Негативні наслідки цифрових торговельних бар'єрів охоплюють не лише сферу електронної комерції, а й виробництво фізичних товарів. Компанії, що спеціалізуються на виготовленні фізичних товарів, також відчувають негативний вплив

Таблиця 1

Потенційні наслідки для доходів мораторію СОТ на стягнення мита на електронну комерцію

Країни	Середній тариф за режимом найбільшого сприяння	Середня частка імпорту, яка підпадає під обкладення митом	Сума потенційного втраченого доходу (мільйони доларів США)	Середня частка втрачених доходів у потенційних митних доходах	Середня частка втрачених доходів у загальних державних доходах
Країни з низькими доходами	10,3%	87%	60	1,64%	0,33%
Країни з доходом нижче середнього	9,0%	72%	738	1,09%	0,20%
Країни з доходом вище середнього	5,7%	60%	256	0,40%	0,06%
Країни з високим доходом	1,9%	53%	205	0,22%	0,01%
Всі країни	5,9%	64%	1 265	0,68%	0,10%

Джерело: складено автором на основі [11]

цифрових торговельних обмежень. Наприклад, автомобільні та фармацевтичні підприємства залежать від потоків даних як для здійснення діяльності за кордоном, так і для проведення тестувань з метою забезпечення відповідності стандартам безпеки. Таким чином, впровадження цифрових технологій у виробництві є не лише ключовим фактором конкурентоспроможності, а й має критичне значення для досягнення таких цілей, як забезпечення безпеки споживачів. Розвиток цифрової торгівлі, що сприяє інклюзивності у міжнародній торгівлі, має життєво важливе значення для успіху малих підприємств на світовому ринку. Малі компанії залежать від цифрових інструментів в усіх аспектах своєї діяльності. Мікро-, малі та середні підприємства у кожній галузі, від медичних закладів та постачальників послуг до фермерів і виробників, використовують потоки даних та цифрові сервіси для залучення клієнтів, проведення досліджень і розробок, підтримки ланцюгів поставок та інших операцій. Цифрова торгівля дозволяє компаніям проникати на глобальні ринки та отримувати доступ до технологій, які сприяють зростанню торгівлі та підвищенню продуктивності, наприклад до цифровізації бізнес-процесів і митних процедур, що приносять користь усім експортерам [20].

Висновки. Діджиталізація має глибокий вплив на міжнародну торгівлю, що приводить до зміни її масштабів та швидкості. Цей процес спричинив збільшення традиційної торгівлі, зростання обсягу цифрових замовлень посилок та послуг,

появу більш «розумних» і підключених товарів, а також збільшення обсягу даних, що перетинають міжнародні кордони. Цифрове підключення сприяє зниженню торговельних витрат, що приводить до зростання внутрішньої та міжнародної торгівлі у всіх секторах економіки та для країн різного рівня доходу. Міжнародна електронна торгівля продовжує зростати, становлячи значну частку загальної торгівлі, особливо в Індії-Тихоокеанському регіоні. Однак національне регулювання, яке регулює цифрову торгівлю, стає все більш обмежувальним, ускладнюючи доступ споживачам і підприємствам до нових можливостей. Країни Африки мають найбільш високий рівень обмежень, але вони також активно впроваджують реформи. У країнах ОЕСР обмеження найнижчі, але спостерігається тенденція до їх посилення. Високі тарифи на імпорт ІКТ-обладнання, обмеження на імпорт допоміжних послуг і обмежена конкуренція в телекомунікаційних послугах можуть знизити доступність і сповільнити впровадження цих технологій. Штучний інтелект ще більше революціонізує торгівлю, оскільки його досягнення не лише спрощують торговельні процеси, а й відкривають нові можливості для компаній: впровадження інновацій, точне розуміння ринкових тенденцій та адаптація стратегій для отримання конкурентної переваги. З розвитком технологій цифрової та інтелектуальної торгівлі в майбутньому очікується ще більш ефективна, прозора та інклюзивна глобальна торгова система.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Ferracane M., Hoekman B., van der Marel E., Santi F. Digital trade, data protection and EU adequacy decisions. Centre for Inclusive Trade Policy. 2023. 53 p. URL: <https://citp.ac.uk/publications/digital-trade-data-protection-and-eu-adequacy-decisions> (date of access: 15.11.2023)
2. López González J., Sorescu S., Kaynak P. Of bytes and trade: Quantifying the impact of digitalisation on trade. OECD Trade Policy Paper. 2023. 54 p. DOI: <https://doi.org/10.1787/11889f2a-en>
3. OECD key issues in digital trade. OECD Global Forum on Trade. 2023. 34 p. URL: <https://wecreate.org.nz/oecd-key-issues-in-digital-trade-october-2023> (date of access: 15.02.2024)
4. Global trade outlook and statistics. World Trade Organisation. 2023. URL: https://www.wto.org/english/res_e/publications_e/gtos_updt_oct23_e.htm (date of access: 15.03.2024)
5. Calvino F., Criscuolo C., Marcolin L., Squicciarini M. A taxonomy of digital intensive sectors. OECD Science, Technology and Industry Working Papers. 2018. DOI: <https://doi.org/10.1787/f404736a-en>
6. Chikova D., Peterson E. The economic costs of restricting the cross-border flow of data. European Centre for International Political Economy, Kearney Global Business Policy Council. 2021. 86 p. URL: <https://www.wita.org/atp-research/cross-border-data-restrictions/> (date of access: 15.02.2024)
7. Lippoldt D. Mitigating global fragmentation in digital trade governance: A case study. Centre for International Governance Innovation. 2023. URL: https://www.cigionline.org/static/documents/no.270_EvKNvNN.pdf (date of access: 11.02.2024)
8. Stojkoski V., Koch P., Coll E., Hidalgo C. The growth, geography, and implications of trade in digital products. Research Square. 2023. DOI: <https://doi.org/10.21203/rs.3.rs-3372428/v1>
9. Lund S., Manyika J. How digital trade is transforming globalization. E15Initiative. 2016. URL: <https://www.tralac.org/images/docs/8854/how-digital-trade-is-transforming-globalisation-e15-initiative-january-2016.pdf> (date of access: 15.01.2024)
10. Digital trade for development. The International Monetary Fund, the Organisation for Economic Co-operation and Development, the United Nations, The World Bank and the World Trade Organization.

2023. 56 p. URL: https://unctad.org/system/files/official-document/dtd2023_e.pdf (date of access: 06.12.2023)

11. Ossa R. Digital trade is key to boosting growth in developing economies. Etrade for All. 2023. URL: <https://etradeforall.org/news/digital-trade-is-key-to-boosting-growth-in-developing-economies/> (date of access: 16.02.2024)

12. Patrignani L. Understanding digital trade. Questioni di Economia e Finanza. 2024. URL: https://www.bancaditalia.it/pubblicazioni/qef/2024-0841/QEF_841_24.pdf (date of access: 15.05.2024)

13. Andrenelli A., González L. J. Understanding the potential scope, definition and impact of the WTO e-commerce moratorium. OECD Trade Policy Papers. 2023. 70 p. DOI: <https://doi.org/10.1787/59ceace9-en>

14. Global trade outlook and statistics. World Trade Organization. 2024. 48 p. URL: https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/trade_outlook24_e.pdf (date of access: 15.05.2024)

15. Qianqian Xu. Analysis of the application of digital trade in international business. Highlights in Business, Economics and Management. 2024. Vol. 28. P. 313–317. DOI: <https://doi.org/10.54097/re05a063>

16. Heiber J. Why digital trade is critical to the U.S. and global economies. US Chamber of Commerce. 2023. URL: <https://www.uschamber.com/international/trade-agreements/why-digital-trade-is-critical-to-the-u-s-and-global-economies> (date of access: 15.03.2024)

17. Digital trade for development. How to use IT. Hinrich Foundation. 2024. URL: <https://www.hinrichfoundation.com/research/how-to-use-it/digital-trade-for-development/> (date of access: 15.03.2024)

18. Burri M., Callo-Müller M., Kugler K. The evolution of digital trade law: Insights from TAPED. World Trade Review. 2024. Vol. 23. P. 190–207. DOI: <https://doi.org/10.1017/S1474745623000472>

19. Work programme on electronic commerce – Ministerial decision. World Trade Organisation. 2024. URL: <https://docs.wto.org/dol2fe/Pages/SS/directdoc.aspx?filename=q:/WT/MIN24/38.pdf&Open=True> (date of access: 12.05.2024)

20. Joint industry memo on 2024 NTE digital trade barriers report. Global Data Alliance. 2024. URL: <https://globaldataalliance.org/wp-content/uploads/2024/04/04122024gdaindustrynte.pdf> (date of access: 13.05.2024)

Дата першого надходження рукопису до видання: 28.11.2025
Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 11.12.2025
Дата публікації: 31.12.2025